

Jaargang 39, nummer 2,
juni 2014

Historische vereniging voor de IJsseldelta Jan van Arkel

Inhoud

ACHTENTWINTIG AFFICHES UIT DE TWEDE WERELDOORLOG ~ <i>Dr. Iet Erdtsieck</i>	3
DE DOOD VAN LEO SNOEP - <i>Laurens Hooisma</i>	32

Illustratie omslag: Een verzameling details 'gescheurd' uit de hierna volgende affiches. Samengesteld door Martijn Kneepkens.

Ten geleide

Ondanks dat de Tweede Wereldoorlog (1939-1945) al bijna 70 jaar geleden is geëindigd, zijn de herinneringen aan deze zwarte bladzijde in onze geschiedenis bij veel mensen nog steeds levend. Dit nummer is vrijwel geheel gewijd aan de propagandamachine van de Duitse bezettende macht die ook affiches gebruikte, zowel in algemene zin als ook als voor propaganda en intimidatie toegepast op de Kamper en IJsselmuiders situatie. Al het materiaal komt uit het Kamper Gemeentearchief.

Van vele van deze publicaties ging een dreigende werking uit. Zeker van de affiches die het standrechtelijk neerschieten van burgers vermelden. Ongenoemd kan niet blijven de kwalijke rol die de toenmalige NSB-burgemeester Edward Sandberg vervulde. Hij was zeker (in)direct betrokken bij de moord op zes mannen.

Naast de publicaties die primair gericht waren op de Kamper burgers werden er ook algemene affiches opgehangen die de oorlog onder leiding van de bezettende macht verheerlijkten of die opriepen tot Jodenhaat. Eveneens werd de Nederlandse bevolking mensen banggemaakt voor een communistische overheersing.

Uit enkele affiches valt te lezen hoe foute Nederlanders profiteerden van de bezetting en hoe men na de oorlog omging met deze echte naziknechten en hun meelopers. Aldus dr. Iet Erdtsieck.

In de reeks komt een affiche voor met een bedrieglijke mededeling van de dood van Leo Snoep. Iet Erdtsieck beschrijft de ware toedracht kort. De uitvoerige beschrijving van deze moord door Laurens Hooisma voegen we aan deze bijzondere serie plakaten toe.

WAARSCHUWING

Er wordt nadrukkelijk op gewezen,

dat in geval van SABOTAGE of ook reeds bij verdenking daarvan een aantal gijzelaars uit ALLE lagen der bevolking gearresteerd zal worden.

Ook het neerleggen van werk of het wegblijven van het werk wordt als SABOTAGE beschouwd.

Zij, die het werk reeds hebben neergelegd, maar het direct na deze bekendmaking weer opvatten, ZULLEN NIET WORDEN VERVOLGD.

DE ORTSKOMMANDANT VAN KAMPEN.

Het is vooral vanaf 1943 dat de bezettende macht, met veelal hun vazal burgemeester Sandberg als uitvoerder, de bevolking van Kampen ging terroriseren door middel van pamfletten die als titel dragen: *Oproeping, Bekendmaking en Waarschuwing*. Met de toepassing van het standrecht als ultieme consequentie bij het niet opvolgen van de gegeven orders.

Waarschijnlijk is dit niet los te zien van de april/mei staking in 1943 (29 april tot 5/6 mei) Dat waren spontane stakingen vooral in het oosten van het

land, die uitbraken toen de bezetter Nederlandse militairen weer in krijgsgevangenschap wilde voeren om ze te gebruiken voor arbeid in Duitsland. Zo staakten de arbeiders bij Stork in Hengelo en voerden boeren in Overijssel actie. Zij weigerden hun melk aan de melkfabriek af te leveren. In IJsselmuideren werd als straf daarvoor boer Hannes van Oene standrechtelijk doodgeschoten, toen hij een WA-man verhinderde de melk toch af te leveren.² De Duitsers hebben dat als een actie van sabotage opgevat. Hoewel ongedateerd, zal *affiche 11* gepubliceerd zijn in relatie tot de april/mei-staking.

Ijsselmuiden komt eveneens voor op de *affiches* 17 en 18, gedateerd op 25 september 1944. Er is een gekleurd en een neutraal aanplakbiljet, waarin de bevolking werd opgeroepen te helpen om de oogst in de Koekoek binnen te halen omdat deze verloren dreigt te gaan door overstroming in de Mastenbroeker Polder. Er is mij niet bekend of er werkelijk een overstroming dreigde of heeft plaatsgevonden.

Door de snelle stijging van het water in de Polder Mastenbroek is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat

**de polder „DE KOEK
KOEK“ toch onder wa
ter komt.**

De bevolking van de Gemeenten Kampen en Ijsselmuiden roep ik daarom nogmaals op

alles in het werk te stellen om de oogst in den Polder „de Koekoek“ zoo SNEEL mogelijk binnen te halen

KAMPEN, 25 September 1944.

DE BURGEMEESTER VAN KAMPEN

E. F. SANDBERG